

עירובין עא

משה שווערד

1. ריטב"א על מסכת עירובין דף ע/ב

ישראל וגר ששבתו במגורה אחת פי' בחצר אחת מלשון ארץ מגוריהם ומשום גר נקט האי לישנא. ורש"י ז"ל פי' בגורן א' שהיא חלוקה בחדרים וכ"א פתחו לחצר ואין צריך לכך:

2. תוספות עירובין דף ע/ב

תא שמע ישראל וגר כו' - קסבר רבא דמכת הגר חשיב כמו יורש דהוי כרעיה דאבוה דאי לאו הכי לא קשה מידי לרב נחמן:

3. יד בנימין

שם בגמ', ה"ק אע"פ שהחזיק משחשיכה כיון דלא הו"ל להחזיק מצעו"י אינו אוסר, פירש"י דכיון שלא הי' לו להחזיק מצעו"י שהרי היחה רשות זה מוחזקת לגר ולא הי' ישראל יכול להחזיק בה א"כ הו"ל שפיר הותרה למקלח שבת דמיירי לפירש"י שהגר עירב, וכ"ה צשו"ע סי' שע"א סעי' ה' דהטעם דמת משחשיכה אין המחזיק אוסר שזהיית הרחשון הוא עומד והיינו דמיירי בעירב הגר, והוא מהרמז"ס והטור.

ואולם דעת הריטב"א ז"ל בשם רבותיו וכ"מ דעת הרשב"א ז"ל בעזבו"ק שער ד' סי' ז', דמיירי בלא עירב והיינו טעמא דמת הגר משחשיכה דשרי משום דצטעה שמת נחבטל רשותו אלל כל בני החצר כיון דאין לו יורשין ולכן אפי' בא ישראל והחזיק אינו אוסר, אלל צמת הגר מצעו"י אף שלא החזיק ישראל משחשיכה מ"מ כיון שהי' יכול להחזיק מצעו"י הו"ל כאילו החזיק.

4. חזון איש | או"ח סימן פז אות ב

(ג) רא"ש פ"ה סי' ו', אם חזר לביתו בשבת י"א שאוסר כו' נראה דטעם פלוגתאן בזה דאמר ע"א אי דמת הגר משחשיכה וצא חצר והחזיק אינו אוסר משום שבוחר למקלח שבת, אלל אם מת הגר מצעו"י יום אפי' דהחזיק חצר משחשיכה אוסר ופרש"י דנמלחא רשות זו תלוי ועומדת ולא כו' הותר למקלח שבת, דעת הרא"ש דהעיקר תלוי בשכית ולא שכיה, ונגר שכית בדבר שיצא אחד ויחזיק, וכן בעכו"מ שכית שיצוא בשבת, וכן בחצר המצטל והחזיק אמרינן דלא כסיי מלכו, אלל נסתם הפתח או ניטל קורתו דאמר ע"ג דהותר למקלח שבת הותר לכל השבת לא שכית, וכן בלאחד מבני חצר שמת וכניה רשותו לאחד מן השוק דאמר שם דמשחשיכה אינו אוסר, משום דלא שכיה, ועפ"י כתבו בכה"ג דתוי סי' א' דאם היה גוסס ביה"ש אוסר בניתחו אפי' דעירב, אלל דעת הריטב"א [וש"ס נראה דכל מקום שאדם עושה מעשה לא אמרינן הואיל והותרה כיון דצידו לאסור בכל שעה, והב"ב כשהזר ישראל בשבת אוסר, ולפי"ז כשמת אחד מבני חצר אפי' דהיה גוסס ביה"ש אמרינן הואיל והותרה, וכן נראה דבא סתמא תיחא משחשיכה אינו אוסר ומשמע אף בתחלת הלילה אפי' דעייב היה גוסס ביה"ש, וכן כל הפוסקים לא חלקו בזה, וכן בצע"א דיוורש לא חזירו דמש"ל גם בעירב, וכיכ בסי' ת"כ סי' שפ"א בשם ע"א, [מיהו לדעת הרא"ש דתלוי בשכית למסתור בשבת י"ע לחלק בין גוסס לאחד בשבת].

5. שערים מצויינים בהלכה

דף עא. מאימתי נותנין רשות, כ"ש אומרים מבעו"י וב"ה אומרים משתחשך. יש לדקדק דהול"ל אף משתחשך דהא קאי אב"ש. וראיתי בס' לשון הזהב להגה"ק מהר"ז מליוענסק שעמד על דקדוק זה, והביא דברי רש"י כאן (ד"ה כלך אצל היפות) דה"נ כיון דבטיל השתא, גלי דעתיה דמעיקרא בשריותא ניחא ליה, אלא ששכח ולא עירב, ולא הוה ליה אקנויי רשותא בשבת, דמשמע מרש"י דדוקא כשאי אפשר עוד לערב מועיל הביטול, אבל כשרוצה לבטל מבעו"י, כיון דעדיין יכול לערב,

אפשר דאין מועיל, דא"כ תשתכח תורת עירוב, ובוה מדוקדק הלשון כ"ה אומרים משתחשך, כלומר דוקא משתחשך ולא מקודם. ובפוסקים לא ביארו ענין זה, אלא שאח"כ ראיתי בשעה"צ (סי' שפ) שכתב בזה"ל, "דהא ביטול מהני אף מבעוד יום ויש לו עדיין שהות לערב". ולא ציין מקור לזה, אבל מצאתי מקורו ברש"י שעל הרי"ף, וכן מבואר מדברי רבינו יהונתן.

6. יד בנימין

שם בגמ', וז"ה סכרי אסתלוקי רשותא בעלמא הוא, נ"צ ואף דאיחא לעיל ס"ט ע"צ כינא (ביטול רשות) אומר לו רשותי קנוי לך כו' ז"ל דלאו קנין ממס קאמר.

7. רש"י מסכת עירובין דף עא עמוד א

כלך אצל יפות - גבי תורם את של חבירו שלא מדעת תניא (בבא מציעא כב, א): בא בעל הבית ומצאו שהוא תורם, ואמר לו כלך אצל יפות, אם יש לו יפות מהן - תרומתו תרומה, דגלי אדעתיה דניחא ליה, ואמרינן כמאן דשוויה שליח מעיקרא דמי, הכי נמי: כיון דבטיל השתא - גלי דעתיה דמעיקרא בשריותא ניחא ליה, אלא ששכח ולא עירב, ולא הוה ליה אקנויי רשותא בשבת.

8. חידושי הריטב"א מסכת עירובין דף עא עמוד א

נעשה כאומר כלך אצל יפות. פי' דגלי דעתיה דניחא ליה במאי דעביד ולפיכך תרומתו תרומה, הכא נמי כשביטל להם רשותו גלי דעתיה דניחא ליה בעירוב שעשו וכאילו עשאוהו בשליחותו דמי לגבי הא שלא יאסור עליהם, ואע"פ שלא אמרו כלך אצל יפות אלא בשעשאו שליח סתם כדפרישנא בפרק אלו מציאות, הכא לגבי עירובי חצירות דרבנן די לנו בגלויי דעתא דהשתא.

9. דף על הדף עירובין דף עא עמוד א

וביאור דברי הריטב"א ברור וכמ"ש בשו"ת באר יצחק (תאו"ח סי' א' ענף י') דלכאורה קשה דהרי אין הנידון דכלך אצל יפות דומה לנידון דביטול רשות, דהתם לכה"פ כבר נעשה מעשה התרומה בפועל ע"י אדם זה (בין לאביי דשוויה שליח וכמוש"כ התוס' דעכ"פ לא שווה שליח על היפות ובין לרבא דלא שוויה שליח כלל), וע"כ כיון דלאחר שנעשה המעשה גילה דעתו דמסכים עם המעשה שפיר דמי. משא"כ בנידון דידן הרי הוא לא עירב כלל עמם וכעת הוא רק מבטל רשות וא"כ מה שייך לומר דגילה דעתו שניחא ליה בעירובם הרי הם לא עירבו כלל עבורו, וע"ז בא הריטב"א וביאר בלשונו הוזהב דביטול הרשות הרי גילה דעתו דהוא מסכים עם העירוב שהם עשו כדי שיוכלו לטלטל מן הבית להחצר, והוא מסכים ג"כ עמהם בזה שלא יהי' הוא המערב עליהם להוציא הכלים מבית לחצר.

10. יד בנימין

שם בגמ', ואסתנוקי רשותא בשבת שפיר דמי,
מכאן מוכיח ברש"ש דמוחר להפקיר
בשבת ויו"ט, והשיג על הפר"ח שנקט מסביר
לאסור, ואולם ראיתי שכבר עמד בזה זריטב"א
ח"ל: לפוס פשטה משמע דשפיר דמי בכל דוכחא,
וא"כ מותר לעשות מחילה בשבת, מיהו אפשר
לחוש ולומר דה"ק "שפיר דמי" לצורך עירוב
קאמר מפני שיש בו של מלוא שיש בו תקון
לזרי בשבת עכ"ל, ויעוי"ש ז"כור לזהב" (על

11. שערים מצויינים בהלכה--ד"ה כלך אצל היפות

כו'. [וכתב בקצות החשן (סי' רסב) שבא
מעשה לידו באחד ששכח לבטל חמצו קודם
חצות, וביטל חמצו כשנזכר מיד לאחר זמנו,
וצידד להתיר בהנאה לאחר הפסח על יסוד
סוגיא זו דאמרינן מדהשתא ניחא ליה
מעיקרא נמי ניחא, והאחרונים סומכים
לסמוך אביטול שנהגו לומר כל חמירא
בזמנו, ולא יקשה מגמרא פסחים (ו:): דבתר
זמנו לא מצי מבטל, דיש לומר דהתם מיירי
בידע ולא ביטל ולא בשכח, ומ"מ סיים דאין
להקל, אלא הכא שהיה עוד צדדי היתר
השתמש בזה לסניף בעלמא. ועי' בספר
הקובץ על הרמב"ם (חומ"צ פ"ב) שדחה
דבריו. ועי' ברמב"ם (שם פ"ג ה"ח) שכתב,
דלאחר זמנו אין הביטול מועיל לו כלום.

12. נתיבות (שם סק"ד)

וישתקע הדבר ולא יאמר וחס ושלום לומר כן, דבלא"ה ידעינן דלא ניחא ליה בחמץ, דהא איסורא לא ניחא ליה
דליקני, ובלא"ה אינו ברשותו כלל באיסור הנאה, רק דרחמנא אוקמיה בע"כ ברשותיה כדאמרינן (פסחים ו ב)
שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו, וא"כ מה בכך דידעינן דמעיקרא לא ניחא
ליה, כיון דרחמנא אוקמיה בע"כ ברשותיה כל זמן שלא ביטל בלב או בפה.

13. תוספות עירובין דף מט/א

עירוב משום קנין – פירוש דבהאי פת מיקני רשות להדדי אע"ג דפירי לא עבדי חליפין מ"מ קנו בתורת דמים
וא"ת והתנן לקמן בהדר (דף עא.) **בעל הבית שהיה שותף לשכניו לזה ביין ולזה בשמן אין צריך לערב**
ואמר בהדר (דף עג:): נמי בני חבורה שהיו מסובין וקדש עליהם היום סומכין על הפת שעל השולחן משום עירוב
ולמ"ד משום דירה אתי שפיר וי"ל דכיון שיש קירוב דעת ביניהן עשאוה חכמים כאילו הקנו זה לזה:

• *SEE the last two mareh mikomos below*

14. שערים מצויינים בהלכה

ואסתלוקי רשותא בשבת שפיר דמי. פי' שיש חילוק בין סילוק רשות לקנין, וסילק רשות מותר במקום מצוה, וכמו כשחל ערב פסח בשבת, דמבטלים חמץ בו ביום, שאומרים כל חמירא. ונראה הטעם, דבקנין גזרו שמא יכתוב כדאיתא במס' ביצה

15. חדושי הר"ן על עירובין דף ע"א/א

מתני' בעל הבית שהיה שותף לשכניו לזה ביין ולזה ביין. פי' תרתי קמ"ל, בלא נשתתפו לשם ערוב אלא לשם שותפות בעלמא חשבינן ליה כאלו נשתתפו לשם עירוב, ועוד שאע"פ שלא היה בדעת כל השכנים להשתתף זה עם זה אלא כל אחד מן השכנים היה דעתו להשתתף עם בעל הבית זה אפי' הכי חשבינן להו כאלו נשתתפו כולן זה עם זה:

16. תוספות מסכת עירובין דף ע"א עמוד א

יין ושמן אין ראוי לערב - אף ע"ג דכל האוכלין מצטרפין למזון ב' סעודות לעירוב וה"ה משקין היינו כשנשתתפו לשם עירוב.

17. מדרש רבה דברים פרשה ז פסקה ג

(ג) זהו שאמר הכתוב (שיר א) לריח שמניך טובים רבנן אמרי בחמשה דברים נמשלה התורה במים וביין ובדבש ובחלב ובשמן ... ד"א מה השמן הזה אין יכול להתערב במשקין אחרים אף ישראל אין יכולין להתערב בעובדי כוכבים מנין שנא' (ויקרא ב) ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי דבר אחר מה השמן הזה אפי' אתה נוטן אותו בכמה משקין הוא נעשה עליון על כולם כך הן ישראל עליונים על כל עובדי כוכבים

18. יד בנימין

בבב' אמר רב ובכלי אחד אמר רבא דיקא נמי דקתני לזה זיין וכו', פי' מדמחלק זיין זיין וזיין וזיין משמע דעיקר החילוק הוא זיין כלי א' לזיין שני כלים, ונקט זיין וזיין דאורחיה דמילתא דזשני כלים הם וכדפי' בחוס' עיי"ש וזמהרש"א.

והנה דעת הטור סי' סס"ו ונפסק ברמ"א סי' ספ"ו סעי' ג' דאפי' לזה זיין ולזה זשמן מהני בכלי אחד (וכגון שנתן השמן צמוד היין וזף ע"ג היין) כיון דעיקר קפידא הוא בחילוק הכלים ולא בזשני המינים, ורק לפי האוקימתא

ואולם הרשב"א ז"ל ועוד ראשונים חולקין ע"ז וס"ל לזה זיין ולזה זשמן לא מהני אפי' בכלי אחד כיון דמ"מ לא חזי להתערב יחד אין מועיל, וכ"מ דעת הרמב"ם ז"ל רפ"ה

19. רישב"א על עירובין דף ע"א/ב

כי פליגי כו'. פי' שלקחיה במעות. ר' אלעזר בן תדאי סבר אין ברירה ורבנן סברי יש ברירה. פי' ברירה דהכא לאו כברירה דעלמא, דהתם הוא בדבר שנתברר בסופו ולא היה מבורר בתחלתו שנחלקו בו אם דנין למפרע בתחלתו במה שנתברר בסופו אם לאו, והכא עדיין לא נתברר כלום ואין כאן דין ברירה למפרע, אלא הכא ענין אחר הוא דאנן קיימא לן שאין משתתפין במבוי [במעות], ור' אלעזר בן תדאי [סבר] דהכא אין ברירה לומר שנידון כאילו כבר חלקו וחזר ושפך בחבית בלגיננו וקיימא לן כרבנן, וזה מן הלשונות שבתלמוד שהלשון

אחד וענינם מתחלף, ועוד יש במסכת סנהדרין ובבא קמא (ס"ט א') יש ברירה ואין ברירה שלישי כדפרישנא התם בס"ד, ויפה נשמר רש"י ז"ל שפירש לכן תדאי אין ברירה והווי להו כמי שנשתתפו במבוי במעות שלא הוברר עדיין יין לכל אחד ואחד עכ"ל:

20. שערים מצויינים בהלכה

דף ע"א: ר"א בן תדאי סבר אין ברירה.
פרש"י שלא הוברר יין לכל אחד ואחד. וכ"כ התוס', דאין זה ככל ברירות דבכל דוכתא. כוונתם דבשאר ברירות שבש"ס נתברר הדבר בסופו, ונחלקו אם דנין גם למפרע או לא, והכא אין נתברר גם בסופו. וכתב בחי' הריטב"א, דמצינו בש"ס שהלשון אחד, והענין מתחלף.

21. שערים מצויינים בהלכה

והרמ"א (סי' שסו ס"ג, וסי' שפז) כתב, דנוהגין לעשות עירוב בפת וזה מועיל גם לשיתוף, ומניחין העירוב בביהכ"נ. ועי' בש"ע הרב, לפי שהתינוקות מכירין בפת שנשתתפו בה ומונח בביהכ"נ. וכתב הרמ"א, שאין לעשות אלא השיתוף, ואי עביד שתיהן ובירך עליו הוי ברכה לבטלה, והטעם דבאופן זה יש גם היכר להתינוקות. ועי'

22. יד בנימין

והנהגה מה דאמר"י כאן מערצין בחצירות כו' דלר"מ אין מועיל עירוב חצירות במקום שיתוף או שיתוף במקום עירוב ולחכמים מועיל דעת מרן הצי"י ז"ל סי' שפ"ו (בפירוש"י ז"ל) דזהו לענין העירובי חצירות מחצר לחצר כגון בחצרות הפתוחות ז"ל לחכמים מועיל השיתוף גם לעירוב וכן העירוב להשיתוף אבל לענין העירוב של כל חצר לעצמה לכו"ע אין מועיל השיתוף לעירוב זה, וכמו שהעירוב הזה אין מועיל בפשיטות לענין שיתוף, וכן הוצא בשו"ע שם בשם י"א דאם לא עירצה כל חצר לעצמה אין סומכין על השיתוף, (וכמו שפי' במשנ"ב שם ששיתוף המצוי אינו מועיל אלא לחצר כל החצרות עם המצוי יחד אבל לא לחצר הבתים עם החצירות שיהא מותר עי"ז להוציא מן הבית לחצר) וכ"מ נמי לכאן מפשטות לשון רש"י לעיל ד"ה בסומכין עי"ש.

והנהגה בעירובי חצירות יש שני סוגי עירוב האחד שמערב כל חצר לעצמה כדי להחיר להוציא מהבתים של אותה חצר להחצר דע"י העירוב רואים כאילו כולם דרים באותה חצר וכאילו כל החצר מיוחד לאותו בית, ויש עוד סוג עירוב חצירות והיינו מחצר לחצר וכגון ב' חצירות צפתוחות זו לזו לענין שיהא מותר לטלטל מזה לזה דבזה לא סגי מה שעירב כל חצר לעצמה אלא צע"י שיערבו ב' החצירות יחד כדי לחברן יחד וזהו דמי יותר לשיתופי מצואות שהוא נמי מחברן את החצירות יחד לשחפן במצוי וכמו שציאר ריטב"א ז"ל, משא"כ עירוב הראשון שעשה כל חצר לעצמה אינו בא אלא להחיר הבתים של אותה חצר כלומר להוציא מהבית לחצר.

ואולם כל האחרונים ז"ל השיגו על מרן הצ"ח
 ציד חזקה ודחיה מהלכה יעו" צצ"ח
 וצט"ו וצביאור הגר"א ועוד אחרונים טובא
 ודעתם לחכמים שפיר סומכין על שיחופי מצואות
 אף לענין להחיר כל חצר לעלמה להוליא מן
 הצמים לחצר, וכ"מ נמי לכאו' מלשון רש"י
 צד"ה מערצין, ועי' מה שכתבנו שם.

ובתבו הראשונים ז"ל דהא דמהני שיחוף במקום
 עירוב, הוא דוקא כשהניחו העירוב צבית
 שצחזר כשאר עירוני חלירות, כ"כ רש"א
 וריטצ"א, וכן עי' במשנ"צ שם ס"ק ו' וצטעה"ס
 שם. ואולם בחזו"א סי' כ"ו סקט"ו הביא להלכה
 דמהני אף בנתנו בחצר עיי"ס דאע"ג דדעת

23. ספר טורי זהב על או"ח - סימן שסו

(ב) וא"צ שיהיה בעירוב שוה פרוטה. בגמרא אמרינן אמר שמואל עירוב משום קנין פירש"י שמקנה להו בע"ה רשותו ונמצאו כולם בעלים בבית שהעירוב בתוכו וכל החצר משועבד לרשותו זו ואחת היא ורבה אמר עירוב משום דירה שדעתו של אדם על פתו וה"ל כאלו דיירי בהוא ביתא ואין בחצר זו אלא דירה אחת והרי כל החצר משועבד לבית זה מאי בינייהו א"ב כלי ופחות מש"פ וקטן והטור הכניס בין האיכא בינייהו האלו עוד חד מילתא דהיינו ואין מניחין אותו בחצר כו' כמ"ש כאן בש"ע. ובאמת דבר זה תלוי ג"כ בהא דעירוב משום דירה כדאיתא בדף פ"ה וכתב רש"י הטעם ע"ז דעירוב משום דירה וא"כ קשה דלמה לא חשבה בתלמוד להאי מלתא ("וי"ל דגם למ"ד משום קנין בעינן עכ"פ דירה דעיקר טעם העירוב לערב הדירות והרשיות אלא דמ"ד משום קנין ס"ל כשמפרש בהדיא משום קנין מהני אפי' בכלי כמ"ש התו' שם בדף מ"ט. ובה מתורץ ג"כ מה דקשה כיון דשמואל ס"ל עירוב משום קנין למה אמר שמואל דאין אותו הבית שמניחים שם העירוב צריך לתת פת מטעם שנחשב כאלו דר שם אלמא טעמיה דעירוב משום דירה וקשיא דשמואל אהדדי אלא ודאי כמ"ש דדירה עכ"פ בעי'.

24. חזון איש | או"ח ק | ג |

ג) מ"ט א' תודיב איכא, וא"ת וכי איכא שוה פרוטה ליכא עירוב אע"ג דליכא חזון צי סטודות כו' וי"ל כשמפרש ועושב דרך קנין כו' נראה דכבא אינו קנין ממש שכרי אינו מקביל עירוב ואף שאינו מקפיד עליו [ונראה דלריך שלא יקפיד גם על צט"ב שמניחין בעירוב צביתו ואע"ג דבית שמניחים בו בעירוב אי"ל יתן פת מ"מ הוא בעירוב ואם מקפיד לגבי על עירובין אין עירובין עירוב לשמואל] מ"מ לא מקרי הקנאה לקנות בו, אלא דשמואל סבר דתקנת חכמים צדירת בעירוב שיהא כעין קנין, והנכך הצרכו צנחאי בעירוב שיהא ש"פ, ושיכא בית של גדול, וקונה גם צבני, וכשכחא קונה צבני לריך להקנותו הסודר כמו בכל קנין, וזה נראה כונה חו', ונעיל צדיב עירוב הקשו בה פירי לא עבדי חליפין ותיורו דצחורת כסף הוא, ולמשי"כ נראה דר"ל דתקנת חכמים הוא כעין קנין כסף אבל אם יתן כלי צחורת כסף י"ל דלא מהני כמו צמשה, אלא דוקא צפת ותיקון כחכמים ואז תקנו קנין דירה, וק"ק צבא דמכני כלי למשי"כ חו' צ"מ י"א צי ד"ב מקומו דשאלה ושכירות אינו נקנה בחליפין.